

Kainuun hyvinvointialueen väliaikainen valmistelutoimielin

Kainuun kunnat

Ympäristöterveydenhuollon järjestäminen Kainuussa hyvinvointialueuudistuksessa Esitys

Ympäristöterveydenhuolto Kainuun sote-kuntayhtymässä

Kainuun ympäristöterveydenhuolto järjestettiin hallintokokeilun ajan (v. 2005-2012) maakunnallisesti soten yhteyteen. Hallintokokeilun päättymisen jälkeen vuoden 2013 alusta alkaen ympäristöterveydenhuolto on kuulunut Kainuun sote-kuntayhtymään.

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta (410/2009) määrittelee minimivaatimukset ympäristöterveydenhuollon järjestämiselle kunnissa. Lain mukaan, jos kunta huolehtii ympäristöterveydenhuollosta itse, sillä on oltava tehtävän järjestämiseksi sekä tarkoituksenmukaisen työnjaon ja erikoistumisen mahdollistamiseksi käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit tähän tehtävään. Jos kunnalla ei ole käytettävissään em. henkilöresursseja, sen on yhdessä jonkin toisen tai useamman kunnan kanssa muodostettava yhteistoiminta-alue. Tehtävien hoitamista varten perustetaan tällöin kuntalain (365/1995) 77 §:ssä tarkoitettu yhteistoiminta-alueen kuntien yhteinen toimielin taikka yhteistoiminta-alueen tehtäviä hoitaa kuntayhtymä.

Kainuun soten ympäristöterveydenhuolto (terveysvalvonta, eläinlääkintähuolto) täyttää lain ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta (410/2009) mukaiset vaatimukset. Mikään kunta yksin ei voi hoitaa tehtäviä Kainuussa niin, että em. lain mukaiset vaatimukset täyttyvät. Kainuun kokoisella alueella toimiminen mahdollistaa niin terveysvalvonnan kuin eläinlääkintähuollon osalta tälle alueelle tarkoituksenmukaisen työnjaon ja erikoistumisen. Jo eläinlääkintähuollon päivystyksen toteuttaminen vaatii sen, että ympäristöterveydenhuolto toteutetaan jatkossakin kuntaa suuremmalla alueella. Pitkäaikaisesta maakunnallisesta soten yhteydessä hoidetusta toiminnasta syntyneen kokemuksen perusteella yhteydet kuntien toimintoihin (mm. ympäristönsuojelu, rakennusvalvonta, kaavoitus, vesihuolto, ruokahuolto) on ollut mahdollista hoitaa yhteisestä organisaatiosta käsin, vaikka käytännöt kunnittain vaihtelevatkin. Varautumisessa ja häiriötilanteiden hoidossa maakunnallisesta yhteistyöstä on koettu olevan hyötyä.

Vaihtoehdot ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä sote-uudistuksessa

Hyvinvointialueiden toiminnan alkaessa on oltava selvillä se, siirtyykö ympäristöterveydenhuollon kokonaisuus hyvinvointialueelle vai järjestetäänkö ympäristöterveydenhuollon toiminta kuntien toimesta muutoin em. lain (410/2009) mukaisesti. Vaihtoehtona on toteuttaa kuntien yhteistoimintaa kuntalain 51 §

mukaisella vastuukuntamallilla. Ympäristöterveydenhuolto tulee tällöin uudelleenorganisoida 1.1.2023 mennessä.

Aluehallinnon ja monialaisten maakuntien parlamentaarisen selvitystyön raportissa (tammikuu 2021) ehdotetaan ympäristöterveydenhuollon tehtävät siirrettäväksi hyvinvointialueelle 1.1.2026 alkaen. Mikäli hyvinvointialueet toteutuvat ensin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastuslaitoksen osalta ilman ympäristöterveydenhuoltoa, ja jos myöhemmin päädytään monialaiseen maakuntaan, tarkoittaa tämä käytännössä sitä, että ensin ympäristöterveydenhuolto siirtyy kuntien vastuulle uudelleen organisoituna muutamaksi vuodeksi ja mahdollisen uudistuksen jälkeen ympäristöterveydenhuolto siirtyisi hyvinvointialueelle.

Hyvinvointialueen voimaantulon 65 §

Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon (616/2021) 65§:n mukaisin edellytyksin ympäristöterveydenhuollon tehtävät voidaan siirtää hyvinvointialueille. Siirtyminen hyvinvointialueelle edellyttää:

- Kaikilta hyvinvointialueen kunnilta päätöstä viimeistään 31.12.2021 mennessä siitä, että ympäristöterveydenhuollon tehtävät siirretään hyvinvointialueelle niin, että kuntayhtymä hoitaa tehtävää viimeistään 31.12.2022
- Hyvinvointialueet ja kunnat sopivat ympäristöterveydenhuollon tehtävien hoitamisesta 1.1.2023 lukien. Sopimus tehtävien hoitamisesta on tehtävä 30.6.2022 mennessä ja sen on oltava voimassa 31.12.2027 asti. Sopimuksen tulee sisältää määräykset menettelystä sopimuksen päättyessä.
- Alueen kunnat osoittavat hyvinvointialueelle ympäristöterveydenhuollon järjestämisen edellyttämän täysimääräisen rahoituksen.
- Jos hyvinvointialue ja alueen kunnat ovat tehneet 1 momentissa tarkoitetun sopimuksen, ympäristöterveydenhuollon tehtävien siirtymiseen sovelletaan, mitä em. lain 20 §:ssä säädetään kuntayhtymän siirtymisestä hyvinvointialueille.

Ohessa liitteenä 1. ja 2. on TP 2020 pohjalta esitetyt ympäristöterveydenhuollon tulosalueen kokonaiskustannukset ja kustannukset (toimintakulut ja toimintakate) vastuualueittain (terveysvalvonta, eläinlääkintähuolto) sekä kustannusten jakoperusteet (terveysvalvonta ja eläinlääkintähuolto). Kun kunnat rahoittavat täysimääräisesti ympäristöterveydenhuollon järjestämisen, niin myös sisäiset kustannukset (ns. vyörytyserät, TP20 178 578 €) palveluista tulevat kuntien maksettavaksi. Tämän vuoksi liitteisiin sisältyy kuntakohtainen laskelma nykyisillä rahoitusosuuksilla myös sisäisistä palveluista. Lisätietoja laskemista ympäristöterveysjohtaja Päivi Nykäselältä (044 7100 830, paivi.nykanen@kainuu.fi)

Esitys

Kainuun hyvinvointialueen väliaikainen valmistelutoimielin_VATE, pyytää Kainuun kuntien (Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Puolanka, Ristijärvi, Sotkamo, Suomussalmi) osalta päätöstä viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2021 mennessä siitä, haluavatko kunnat siirtää ympäristöterveydenhuollon tehtävät Kainuun hyvinvointialueelle voimaantulon (616/2021) 65§:n mukaisesti niin, että ko. kuntayhtymä hoitaa tehtävää viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2022.

Ympäristöterveydenhuollon jatkuminen edelleen maakunnallisena edellyttää Kainuun kaikkien kuntien yhtenäistä päätöstä. Tämä vaatii ratkaisun pohjalle myös yhtenäisen maksukäytännön kuntien kesken siitä lähtökohdasta, että kunnat osoittavat ympäristöterveydenhuollon tehtävien järjestämiseen täysimääräisen rahoituksen. Kuntien maksuosuuteen kuuluvat kaikki ympäristöterveydenhuollon kustannukset mukaan lukien hyötyeläinten subventiot.

Maksuosuuden jakautuminen kaikille kunnille määräytyy yhdenmukaisin perustein, liite 3:

- Perusteissa terveysvalvonnan maksuosuus määräytyy kuntien asukasmäärän perusteella johtuen siitä, että yleisesti hyväksytyn näkemyksen perusteella asukasluku korreloi valvontatarpeita erittäin hyvin.
- Eläinlääkintähuollon kustannukset määräytyvät kuntien asukasmäärän ja kotieläintilojen lukumäärän mukaan. Asukasmäärän on katsottu korreloivan hyvin pieneläinten määrää kunnassa. Eri taustaselvitysten pohjalta eläinlääkintähuollon mahdollisimman oikeudenmukaiseksi määräytymisperusteeksi on todettu jakaa kustannukset suhteessa 70 % kuntien asukasmäärän ja 30 % kotieläintilojen määrän perusteella.

Oheisessa liitteessä 3. on pyritty vertaamaan vuoden 2020 TP -tietojen pohjalta kuntien nykyisiä vertailukelpoisia maksuosuuksia ja em. esityksen mahdollisimman oikeudenmukaista kaikkien kustannusten jakoperusteosuutta kunnittain. Nykyperusteisuus liitteessä on osin teoreettinen Puolangan nykyisen maksukäytännön huomioimisen takia. Esitetty maksuperuste muuttaa jossakin määrin kuntakohtaisia maksuosuuksia, mutta oheiset luvut ovat siis enemmänkin suuntaa antavia osoittaen kuitenkin kokoluokan.

Toiminnan järjestäminen

- Toiminta aloitetaan vuoden 2023 alusta alkaen jatkuen em. toimeenpanolain (616/2021) 65 §:n mukaisesti 31.12.2027 saakka vuoden 2020 toimipisteistä käsin niin, että vähintään kaikki nykyiset virat ja toimet säilytetään.

Kunnat sopivat ympäristöterveydenhuollon tehtävien hoitamisesta tarkemmin 30. päivään kesäkuuta 2022 mennessä ja se on voimassa 31. päivään joulukuuta 2027 asti. Sopimus tulee sisältämään myös määräykset menettelystä sopimuksen päättyessä. Muutoinkin huomioidaan mitä em. toimeenpanolain 65 §:ssä säädetään.

Kainuun väliaikainen valmistelutoimielin, VATE

Timo Korhonen
valmistelujohtaja